

Försvarsdepartementet
fo.remissvar@regeringskansliet.se

Begäran om yttrande över Remiss av promemorian Aktivering av civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet,

Er beteckning: Fö2023/01488

Sammanfattning

Länsstyrelsen Skåne vill inledningsvis framföra att aktivering av civilplikt inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet är viktigt och behöver genomföras.

Vi har dock vissa farhågor vad avser förslaget att MSB ska vara bemanningsansvarig myndighet gällande de civilpliktiga inom den kommunala räddningstjänsten eftersom det innebär en avvikelse från den rådande systematiken med lokal, regional, högre regional och nationell nivå.

Vi undrar hur säkerheten och arbetsvillkoren för de civilpliktiga inom elförsörjningsområdet kommer att kontrolleras. Detta då skötsel och reparationer av anläggningar ofta outsourcas. Viktigt att det klarläggs hos vilken myndighet detta ansvar kommer ligga.

Synpunkter och förslag Räddningstjänst

Länsstyrelserna bör vara bemanningsansvarig myndighet.

Länsstyrelsen har betänkligheter till förslaget som innebär att MSB ska vara bemanningsansvarig för individer som ska skrivas in för civilplikt och krigsplaceras inom kommunal räddningstjänst. Även om förslaget är en tillfällig aktivering av civilplikten befarar Länsstyrelsen att den föreslagna strukturen permanentas. Länsstyrelsen anser att det bör vara länsstyrelserna som ska vara bemanningsansvarig myndighet utifrån de behov som framställs från kommunerna. Länsstyrelserna yrkar därefter behoven om civilpliktiga till Totalförsvarets plikt och prövningsverk som sedan krigsplaceras i kommunen baserat på det förmågebehov som respektive kommun bedömer. Eftersom det i första hand är kommunerna som har att bedöma behovet av civilpliktig personal inom räddningstjänsten kommer länsstyrelserna fortsatt behöva ha ett nära samarbete med kommunerna i sin roll som områdesansvarig myndighet. Samtidigt framgår av (MSBFS 2021:1) i 7-9 och 12§§ att kommunen

ska ha dialog med länsstyrelserna avseende handlingsprogrammet och höjd beredskap samt riskbedömningar kopplat till det. Det nu lagda förslaget riskerar att rubba incitamenten till sådant samarbete. Om länsstyrelserna blir bemanningsansvarig myndighet stimuleras också dialog med de civilområdesansvariga länsstyrelserna eftersom de civilområdesansvariga länsstyrelserna ansvarar för att det civila försvaret inom civilområdet får en enhetlig inriktning. Vidare har såväl civilområdesansvariga länsstyrelser som övriga länsstyrelser under höjd beredskap rätt att med stöd av förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor fatta beslut om omfördelning av räddningstjänstförmågor. Det är därför angeläget att såväl civilområdesansvariga länsstyrelser som övriga länsstyrelser har kännedom om vilka förmågor och resurser som finns inom det geografiska området och länsstyrelserna bör därför vara bemanningsansvariga. Av tydlighets- och förutsägbarhetsskäl bör det av förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion framgå att länsstyrelserna ska vara bemanningsansvariga för den aktuella målgruppen. Det bör också i förordningen föras in en bestämmelse om att länsstyrelserna utifrån kommunernas underlag ska göra framställning om krigsplacering för totalförsvarspliktiga som med stöd av 3 kap. 4 § lagen om totalförsvarsplikt ska skrivas in för civilplikt inom kommunal räddningstjänst. MSB bör dock fortsatt ha ansvar att stödja via anvisningar och vägledning samt följa upp arbetet och det ekonomiska bidraget för beredskapsorganisationen. Länsstyrelsens förslag ändrar dock inte MSBs ansvar för stödet till kommunerna i deras arbete med personalförsörjningen av deltidsanställda brandmän enligt 18e § förordningen (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Möjligen kan ett tillägg infogas, där det framgår att MSB också ska stödja länsstyrelserna med personalförsörjningen av civilpliktiga. När det gäller förstärkning av kommunal räddningstjänst under en fredstida krissituation eller större olycka bör MSB kunna teckna lämpliga avtal liknande vad som finns för andra nationella förstärkningsresurser redan idag.

Kommunerna bör beredas möjlighet att identifiera och utreda de individer som kan komma i fråga för civilplikt i aktuellt snabbspår.

Det är länsstyrelsens bedömning att det är personer som redan har grundläggande kompetens eller som av olika anledningar lämnat sin anställning hos räddningstjänsten som i första hand kan anses vara lämpliga för aktuellt snabbspår. Det finns flera kommuner som redan har personalregister eller lokal kännedom om de brandmän och befäl som kan komma i fråga avseende aktuellt snabbspår för civilplikt, dessa kommuner har goda förutsättningar att på kort sig göra framställning om civilförsvarspliktiga för krigsplacering. Men det förekommer också

kommuner som saknar sådana register. Hur dessa kommuner på kort sikt ska kunna identifiera och utreda de individer som kan komma i fråga för civilplikt i aktuellt snabbspår behöver kanske utredas mera, men en lösning är att länsstyrelserna genom de frivilliga försvarsorganisationerna bistår kommunerna i detta arbete. Det är dock Länsstyrelsens uppfattning att länsstyrelserna bör ha god kännedom om vilka förmågor och resurser som finns inom det geografiska området eftersom civilområdesansvariga länsstyrelser och övriga länsstyrelser under höjd beredskap har rätt att fatta beslut om omfördelning av räddningstjänstförmågor. Det är därför angeläget att länsstyrelsen redan i aktuellt snabbspår får kännedom om vilka kommuner som snabbt kan förbereda sina verksamheter för höjd beredskap och vilka som behöver mer tid. Om länsstyrelserna dessutom blir bemanningsansvarig myndighet stimuleras också dialog med de civilområdesansvariga länsstyrelserna eftersom de civilområdesansvariga länsstyrelserna ansvarar för att det civila försvaret inom civilområdet får en enhetlig inriktning.

Kommunerna bör ges de bästa möjligheterna att repetitionsutbilda de individer som kan komma i fråga för civilplikt i aktuellt snabbspår.

Länsstyrelsen delar förslaget bedömning att det är önskvärt att de individer som blir aktuella för civilplikt får en inledande repetitionsutbildning. Länsstyrelsen delar bedömningen att utbildningen inte behöver ges innan krigsplacering eftersom de berörda individerna har grundläggande räddningstjänstkompetens. Därmed kan grundförmågan för räddningstjänsten vid höjd beredskap höjas direkt efter inskrivningen. Det finns dock flera kommuner som på kort sikt kan växla upp kompetens och kapacitet att utbilda och öva de som i första hand kan anses vara lämpliga för aktuellt snabbspår. Det som behöver tillföras är primärt resurser i form av arbetskraft. Exempelvis medel för att frigöra erfarna brandmän som instruktörer att repetitionsutbilda civilpliktiga och i stället ersätta dessa med nya brandmän. Men det förekommer också kommuner som på kort sikt saknar sådana möjligheter personellt, lokalmässigt eller materiellt. MSB bör därför ges uppdrag att identifiera de räddningstjänstorganisationer som på kort sikt kan skapa förutsättningar att repetitionsutbilda civilpliktiga som ska placeras på räddningstjänsterna. Länsstyrelsen anser att MSB bör få uppdrag att teckna avtal med ett antal räddningstjänster, gärna inom gemensamt ledningssystem, som får resurser att ge den inledande repetitionsutbildningen men även på sikt repetitionsutbilda de civilpliktiga. Att utbilda lokalt minskar de praktiska frågorna kring förläggning och planering. Genom att räddningstjänsterna nyttjas vid

repetitionsutbildningen engageras räddningstjänstens befintliga personal vilket skapar en bredare plattform för uppbyggnaden av civilt försvar samt medvetenhet och engagemang inom räddningstjänsterna vilket erfarenheter från Ukraina lyfter. De som ska arbeta ihop bör också vara de som utbildar och tränar ihop. De medel som regeringen avser att föreslå i budgetpropositionen för 2024 motsvarar utbildning av omkring 300 individer under 2024 och ungefär lika många kommande år. Bedömningen är att det sammantaget i riket finns en större utbildningskapacitet inom räddningstjänsterna än de nu föreslagna 300.

Detta fråntar dock inte MSB som utbildningsansvarig myndighet inom området räddningstjänst. MSB har på uppdrag av regeringen tagit fram dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap (Ju2022/02313). Med utgångspunkt från detta kommer MSB sannolikt i kommande skede behöva definiera de utmaningar som krig kan medföra för dessa civilpliktiga brandmän avseende bland annat livräddning, brandsläckning, losstagning, lokalisering, utmärkning och oskadliggörande av oexploderad ammunition, indikering och sanering samt ledning. MSB kan i stället skaffa sig den kapacitet som krävs för att kunna identifiera, utreda och vidareutbilda de individer som på längre sikt ytterligare behövs för att stärka grundförmågan och som inte tidigare identifierats av kommunerna. De utbildningsvolymerna som behöver hanteras längre fram är dock betydligt större än det som föreslagits. Det kräver att MSB får de resurser som behövs för att genomföra detta på ett godtagbart sätt. Om inte tillräckliga resurser tillförs riskerar det att drabba annan utbildning för personal till bland annat kommunal räddningstjänst, vilket i sin tur riskerar att drabba den fredstida organisationen för kommunal räddningstjänst och då i slutändan även vid höjd beredskap.

Kommuner och länsstyrelser behöver tilldelas medel för de tillkommande uppgifterna.

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att kommuner och länsstyrelser tilldelas ekonomiska resurser för att kunna utföra de tillkommande uppgifterna. Medelstilletdelningen behöver dock ta hänsyn till de nya uppgifternas omfattning, att omfattning och behov kan variera samt att hänsyn tas till geografiska förutsättningar, militär närvaro, sociodemografiska och infrastrukturella förutsättningar. Förslaget hade vunnit på att beskriva hur kommuner och räddningstjänstorganisationer kan tilldelas medel för att kunna ta det ansvar som de tillkommande civilpliktiga trots allt medför. I en ansträngd ekonomisk situation finns en överhängande fara att räddningstjänstorganisationerna i en vacklande

fredstida organisation inte har kapaciteten att bygga förstärkning för att kunna möta de utmaningar som krig kan medföra.

Länsstyrelsen vill också på en övergripande nivå påpeka att det i den fortsatta planeringen är viktigt att det finns en förmåga att hantera frågor om skydd av civilbefolkning på alla nivåer; nationellt, regionalt och lokalt, med tydlig samordning mellan nivåer och mellan aktörer.

Synpunkter och förslag Elförsörjningsområdet

Länsstyrelserna bör vara bemanningsansvarig myndighet.

För att uppnå smidighet, snabbhet och närhet till insatsområdena behöver Svenska Kraftnät utgångsplacera de civilpliktiga nära aktörer och infrastruktur inom elförsörjningsområdet. Bemanningsansvarig myndighet Svenska Kraftnät saknar lokal närvaro i de flesta länen vilket riskerar att försvåra administration och hantering under störda förhållanden. Länsstyrelsen har, med sitt geografiska områdesansvar samt genom styrels-arbetet, nära kontakt med region- och lokalnätsinnehavarna. Arbetet har skapat nära samband till de aktörer som de civilpliktiga ska förstärka. Vi bedömer att länsstyrelserna kan vara rätt instans för hantering och administration av civilpliktiga som finns utgångsgrupperade i respektive län, alternativt bör uppgiften utredas närmare.

Frågeställningar att utreda vidare.

Vi ser god potential för personalförstärkning inom elförsörjningsområdet genom en civilpliktsutbildning för att erhålla tillväxt inom området. Samtidigt finns det viss ovisshet i hur civilpliktsutbildningen ställs i relation till mera kvalificerade utbildningar, förhållandet mellan civilpliktsutbildningen inom elförsörjningsområdet och möjligheterna att fortsätta inom elbranschen via anställning hos tex nätägare bör utredas vidare. Även hur de civilpliktiga kan övas och tränas inom aktuellt insatsområde för lokal- och regionnät bör utredas vidare.

Utgångspunkten bör vara att de civilpliktiga binds samman med lokala och regionala aktörer inom elförsörjningsområdet.

Inom elproduktion och elnätsunderhåll är det inte alltid en offentlig aktör som bedriver verksamheten. I det fortsatta arbetet behöver det säkerställas hur arbetsvillkoren och säkerheten för de civilpliktiga hanteras vid aktivering. Ansvarsfördelningen mellan aktörerna och det allmänna där aktörerna outsourcar underhåll och reparationer på sina anläggningar behöver utredas vidare. Det bör vara tydligt vilken aktör som har uppdraget att ur ett helhetsperspektiv säkerställa de civilpliktigas säkerhet och arbetsvillkor.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Anneli Hulthén med beredskapshandläggare Cecilia Selin som föredragande.

Medverkande i handläggningen har varit beredskapshandläggare Carl-Axel Stenberg.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.